

ПЕДАГОГИК КАСБИЙ КОМПЕТЕНТЛИК ВА КРЕАТИВЛИКНИНГ ЎЗИГА ХОС СИФАТЛАРИ ҲАМДА УНИНГ МОҲИЯТИ

Чориев Иргаш Тураевич

Термиз давлат университети «Педагогика ва Ижтимоий иш»

кафедраси профессори, педагогика фанлар доктори.

Телефони: +99890-370-31-19

Аннотация: Ушбу мақолада педагогик фаолият юритаётган ҳар бир педагогикнинг касбий компетентлиги ва креативлигини ўзига хос сифатлари ҳамда моҳияти ҳақида тўхталиб, унда ўз устида ишлаш ва ўзига хос ижодий имкониятларни йўлга қўйиш ҳақида сўз юритилади. Касбий компетентлиги ва креативлигини ўзига хос хусусиятларини амалий жиҳатидан асослаб беришга ҳаракат қилинган. Ижодкор шахсининг шаклланиши ва ривожланиши унинг ички ва ташқи олами ўзгаришининг ўзаро мос келиши ҳақида амалий шарт- шароитлар инobatга олиниб ёритишга ҳаракат қилинган.

Калит сўзлар: Педагог, ўқитувчи, ижодкорлик, касбий компетентлик, креативлик, ижодий сифатлар, моҳият, ижтимоий компетентлик, информацион компетентлик, махсус компетентлик, инновацион компетентлик, технологик компетентлик. ўзини-ўзи баҳолаш модели.

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ И ТВОРЧЕСТВО, ОСОБЕННОСТИ И ЕГО СУЩНОСТЬ.

Аннотация: В данной статье рассматриваются уникальные качества и сущность профессиональной компетентности и творчества каждого педагога, работающего в педагогике, возможности обсуждаются. Сделана попытка обосновать особенности профессиональной компетентности и креативности на практике. Формирование и развитие творческой личности пытались выяснить взаимосовместимость изменений его внутреннего и внешнего мира с учетом практических условий.

Ключевые слова: педагог, педагог, креативность, профессиональная компетентность, креативность, положительные качества, сущность, социальная компетентность, информационная компетентность, специальная компетентность, инновационная компетентность, технологическая компетентность. модель самооценки.

CHARACTERISTICS OF PEDAGOGICAL PROFESSIONAL COMPETENCE AND CREATIVITY AND ITS ESSENCE.

Abstract: This article examines the unique qualities and essence of professional competence and creativity of each teacher working in pedagogy, and the possibilities are discussed. An attempt has been made to substantiate the features of professional competence and creativity in practice. The formation and development of a creative personality tried to find out the intercompatibility of changes in his internal and external world, taking into account practical conditions.

Key words: teacher, pedagogue, creativity, professional competence, creativity, positive qualities, essence, social competence, information competence, special competence, innovative competence, technological competence. self-esteem model.

Истиқлолимиз шарофати билан жамиятимиз ҳаётининг турли жабҳаларида туб ўзгаришлар содир бўлаётир. Ижтимоий, айниқса маънавий ҳаётимизда ғоятда зарур ўзгаришлар, керак бўлса, ҳаётини эҳтиёжга айланиши лозим бўлган таълим жараёнидаги касбий компетентлик ва креативликнинг ўзига хос сифатлари ва моҳиятига, ахлоқ-одоб, тарбия масаласи бугунги кунда долзарб мавзу бўлиб қолаётир.

Шу боис мақоланинг **кириш қисмида** бугунги “Таълим тўғрисидаги” Қонунга биноан ҳар бир ўқитувчи бевосита педагогик касбий компетентлик ва креативликга амал қилиб, ўз устида ишлаши билан ижодкорлик фаолияти давом этириши билан бирга, жамиятимизда қалби пок, иймон-эътиқоди мустаҳкам, ҳалол-покиза, комил инсонларга жуда муҳтожлик сезиларли эканини очиб беришга ҳаракат қилинган. Бундай инсон учун, ҳар қандай жамиятда бўлгани каби бугунги кунда бизда ҳам касбий компетентлик ва креативликга алоҳида аҳамият берилмоқда. Бунинг учун эса ҳар томонлама етук, айниқса юксак инсоний фазилятларга эга бўлган, педагогик касбий компетентлик ва креативликга эга бўлган ўқитувчи-мураббийлар қандай талабларга жавоб бериши очиб беришни асосий мақсад деб ҳисоблайман..

Мақоланинг **назарий жиҳатларига** эътибор берар эканмиз, “Компетентлик” тушунчасининг моҳиятига нимада эканлигини изоҳлашимиз лозим. Бозор муносабатлари шароитида меҳнат бозорида устувор ўрин эгаллаган кучли рақобатга бардошли бўлиш ҳар бир мутахассисдан касбий компетентликка эга бўлиш, уни изчил равишда ошириб боришни тақозо этмоқда. Хўш, компетентлик нима? Касбий компетентлик негизида қандай сифатлар акс этади? Педагог ўзида қандай компетентлик сифатларини ёрита олиши зарур. Айни ўринда шу ва шунга ёндош ғоялар юзасидан сўз юритилади.

“Компетентлик” тушунчаси таълим соҳасига психологик изланишлар натижасида кириб келган. Шу сабабли компетентлик “ноанъанавий вазиятлар, кутилмаган ҳолларда мутахассиснинг ўзини қандай тутиши, мулоқотга киришиши, рақиблар билан ўзаро муносабатларда янги йўл тутиши, ноаниқ вазифаларни бажаришда, зиддиятларга тўла маълумотлардан фойдаланишда, изчил ривожланиб боровчи ва мураккаб жараёнларда ҳаракатланиш режасига эгалик”ни англатади.

1. Касбий компетентлик – мутахассис томонидан касбий фаолиятни амалга ошириш учун зарур бўлган билим, кўникма ва малакаларнинг эгалланиши ва уларни амалда юқори даражада қўллай олиниши.

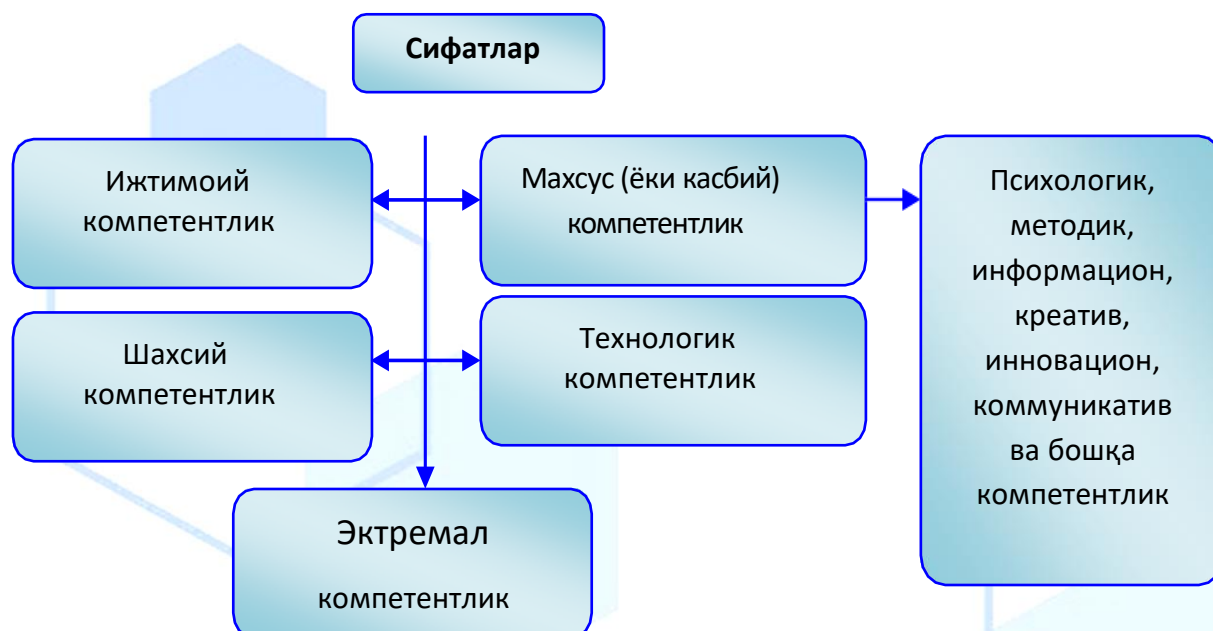
Касбий компетентлик мутахассис томонидан алоҳида билим, малакаларнинг эгалланишини эмас, балки ҳар бир мустақил йўналиш бўйича интегратив билимлар ва ҳаракатларнинг ўзлаштирилишини назарда тутди. Шунингдек, компетенция мутахассислик билимларини доимо бойитиб боришни, янги ахборотларни ўрганишни, муҳим ижтимоий талабларни англай олишни, янги маълумотларни излаб топиш, уларни қайта ишлаш ва ўз фаолиятида қўллай билишни тақозо этади. Касбий компетентлик қуйидаги ҳолатларда яққол намоён бўлади:

- мураккаб жараёнларда; - ноаниқ вазифаларни бажаришда;
- бир-бирига зид маълумотлардан фойдаланишда;
- кутилмаган вазиятда ҳаракат режасига эга бўла олишда

Касбий компетенцияга эга мутахассис:

- ўз билимларини изчил бойитиб боради;
- янги ахборотларни ўзлаштиради; - давр талабларини чуқур англайди;
- янги билимларни излаб топади;
- уларни қайта ишлайди ва ўз амалий фаолиятида самарали қўллайди

2. Касбий компетентлик сифатлари. Касбий компетентлик негизида қуйидаги сифатлар акс этади (1-расм):

1-расм. Касбий компетентлик негизида акс этувчи сифатлар

Куйида касбий компетентлик негизида акс этувчи сифатларнинг моҳияти қисқача ёритилади.

1. **Ижтимоий компетентлик** – ижтимоий муносабатларда фаоллик кўрсатиш кўникма, малакаларига эгалик, касбий фаолиятда субъектлар билан мулоқотга кириша олиш.

- **Махсус компетентлик** – касбий-педагогик фаолиятни ташкил этишга тайёрланиш, касбий-педагогик вазифаларни оқилона ҳал қилиш, фаолияти натижаларини реал баҳолаш, ушбу компетентлик негизида психологик, методик, информацион, креатив, инновацион ва коммуникатив компетентлик кўзга ташланади. Улар ўзида қуйидаги мазмунни ифодалайди:

- **Психологик компетентлик** – педагогик жараёнда соғлом психологик муҳитни ярата олиш, талабалар ва таълим жараёнининг бошқа иштирокчилари билан ижобий мулоқотни ташкил этиш, турли салбий психологик зиддиятларни ўз вақтида англай олиш ва бартараф эта олиш;

- **Методик компетентлик** – педагогик жараёни методик жиҳатдан оқилона ташкил этиш, таълим ёки тарбиявий фаолият шакллари тўғри белгилаш, метод ва воситаларни мақсадга мувофиқ танлай олиш, методларни самарали қўллаш олиш, воситаларни муваффақиятли қўллаш;

- **Информацион компетентлик** – ахборот муҳтида зарур, муҳим, керакли, фойдали маълумотларни излаш, йиғиш, саралаш, қайта ишлаш ва улардан мақсадли, ўринли, самарали фойдаланиш;

- **Креатив компетентлик** – педагогик фаолиятга танқидий, ижодий ёндашиш, ўзининг ижодкорлик малакаларига эгаллигини намойиш эта олиш;

- **Инновацион компетентлик** – педагогик жараёни такомиллаштириш, таълим сифатини яхшилаш, тарбия жараёнининг самарадорлигини оширишга доир янги ғояларни илгари суриш, уларни амалиётга самарали татбиқ этиш;

- **Коммуникатив компетентлик** – таълим жараёнининг барча иштирокчилари, жумладан, талабалар билан самимий мулоқотда бўлиш, уларни тинглай билиш, уларга ижобий таъсир кўрсата олиш.

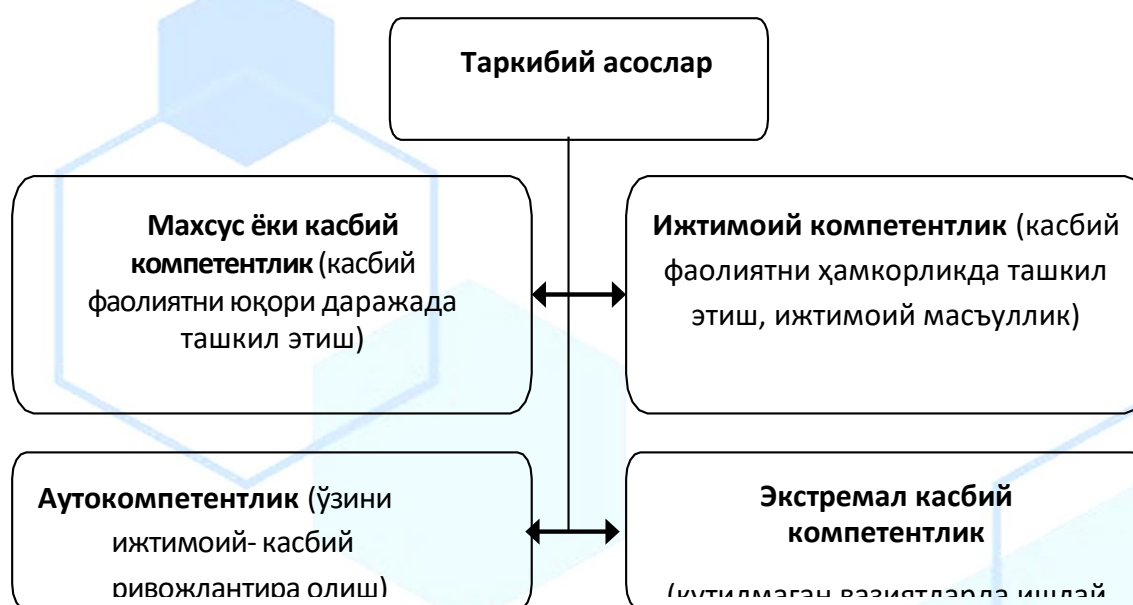
- **Шахсий компетентлик** – изчил равишда касбий ўсишга эришиш, малака даражасини ошириб бориш, касбий фаолиятда ўз ички имкониятларини намоён қилиш.

- **Технологик компетентлик** – касбий-педагогик БКМни бойитадиган илғор технологияларни ўзлаштириш, замонавий восита, техника ва технологиялардан фойдалана олиш.

- **Экстремал компетентлик** – фавқулотда вазиятлар (табiiй офатлар, технологик жараён ишдан чиққан)да, педагогик низолар юзага келганда оқилона қарор қабул қилиш, тўғри ҳаракатланиш малакасига эгалик.

Бир қатор тадқиқотларда бевосита педагогга хос касбий компетентлик ва унинг ўзига хос жиҳатлари ўрганилган.

2. Педагогнинг касбий компетентлиги. Ўзбекистонда педагогнинг касбий компетентлиги, унинг ўзига хос жиҳатлари ўранилган бўлиб, ўзига хос аҳамият касб этади. Тадқиқотчининг фикрига кўра педагогга хос касбий компетентлик негизида қуйидаги таркибий асослар ташкил этади (2- расм):

2-расм. Педагогик компетентликнинг таркибий асослари.

Касбий-педагогик компетентликка эга бўлишда ўз устида ишлаш, ўз-ўзини ривожлантириш муҳим аҳамиятга эга. Ўз-ўзини ривожлантириш вазифалари ўзини ўзи таҳлил қилиш ва ўзини ўзи баҳолаш орқали аниқланади.

Ўз устида ишлаш қуйидагиларда кўринади:

- касбий БКМни такомиллаштириб бориш; - фаолиятга танқидий ва ижодий ёндашиш; - касбий ва ижодий ҳамкорликка эришиш; - ишчанлик қобилиятини ривожлантириш; - салбий одатларни бартараф этиб бориш; - ижобий сифатларни ўзлаштириш.

Педагогнинг мутахассис сифатида қуйидагиларни билиши лозим:

- аниқ мақсад, интилиш асосида педагогик жараённи такомиллаштириш;
- улар педагогик жараён самарадорлигини, ўзининг ишчанлик фаоллигини ошириш;
- изчил равишда янгиланиб бораётган педагогик билимларни ўзлаштириш;
- илғор технология, метод ҳамда воситалардан хабардор бўлиш;
- фаолиятига фан-техниканинг сўнгги янгиликларини самарали тадбиқ этиш;
- касбий кўникма ва малакаларини такомиллаштириш;
- салбий педагогик низоларнинг олдини олиш, бартараф этиш чораларини излаш йўлида олиб борадиган амалий ҳаракати унинг ўз устида ишлашини ифодалайди.

Педагогларнинг ўз устиларида изчил, самарали ишлашларида фаолиятга лойиҳали ёндаша олишлари қўл келади. Уларнинг лойиҳали

ёндашув асосида қуйидаги моделни шакллантира олишлари мақсадга мувофиқдир. Моделда ўз устида ишлаш босқичлари ва ҳар бир босқичда амалга ошириладиган вазифалар қайд этилади.

Педагогнинг ўз устида ишлаш модели:

Педагогнинг касбий компетентликка эга бўлишида ўзини ўзи таҳлил қила олиши ҳам аҳамиятли саналади. Ўзини ўзи таҳлил қилиш педагог томонидан касбий фаолиятда ташкил этаётган ўз амалий ҳаракатлари моҳиятининг ўрганилишидир. Ўзини ўзи таҳлил қилиш орқали педагог ўзини ўзи объектив баҳолаш имкониятига эга бўлади. Зеро, педагогларнинг касбий компетентлик сифатларига эга бўлишида уларнинг ўз-ўзини баҳолаш малакаларига эгаллиги ҳам муҳимдир.

Ўз-ўзини баҳолаш шахснинг қобилиятини ўз кучи билан юзага чиқишига ёрдамлашиши зарур. Ўз-ўзини баҳолаш қийин, лекин шахсни бунга бевосита тайёрлаш мумкин. Ҳар қандай мутахассисда бўлгани каби педагогнинг ҳам ўзини ўзи самарали баҳолай олишига бир қатор омиллар таъсир кўрсатади. Ўзини ўзи самарали баҳолаш омиллари:

1. Ўзини тушуниш (ўзи ҳақида аниқ маълумотларга эга бўлиш).
2. Шахс сифатида ўз кадр-қимматини англаш (ўзи тўғрисидаги ижобий маълумотларни тўплаш).
3. Ўзини-ўзи назорат қилиш (ўзи тўғрисидаги шахсий фикрнинг атрофдагилар томонидан унга берилаётган баҳога мос келиши).

Ўз-ўзини баҳолаш даражаси шахснинг ўз-ўзидан қониқиши ёки қониқмаслигини белгилаб беради. Бунда ўз-ўзини баҳолаш кўрсаткичлари шахс имкониятларига мос келиши лозим. Ўзини ўзи ошириб ёки пасайтириб кўрсатиш ўз-ўзини баҳолаш кўрсаткичларининг нотўғри бўлишига олиб келади. Ушбу формула билан ишлашда педагог қуйидаги ўзини-ўзи баҳолаш моделига таяниб иш кўриши мумкин:

Ўзини-ўзи баҳолаш модели.

Ушбу модел асосида ўз-ўзини баҳолаш ниҳоятда осон кечади. Борди-ю, эришилган ютуқлар сони ўз-ўзини ривожлантириш вазифаларига нисбатан кўп бирдан катта бўлса, у ҳолда педагог юқори даражада касбий компетентликни намоён этади. Борди-ю, ютуқлар ва белгиланган ўзини - ўзи ривожлантириш вазифалари ўзаро бтрга тенг бўлса, у ҳолда у ўзида ўрта даражадаги касбий компетентликни ифодалайди. Агарда, ютуқлар сони белгиланган ривожлантириш вазифаларидан кам бирдан кичик ёки 0 га тенг бўлса, у ҳолда педагогнинг касбий компетентлик даражаси паст ҳисобланади ва бу ҳолат педагогдан ўз касбий компетентлигини ривожлантиришга жиддий эътибор беришини талаб қилади. Формулада “ўзини ўзи ривожлантириш вазифалари” жумласи қўлланилган экан, энг

аввало, ўзини - ўзи ривожлантириш нима эканлигини тушуниш олиш лозим. Бир қатор тадқиқотларда мутахассис, шу жумладан, педагогнинг ўз- ўзини ривожлантиришида “Индивидуал ривожланиш дастури” қўл келиши айтилади.

Ўз-ўзини ривожлантириш – шахсининг ўзида касбий тажриба, малака ва маҳоратни такомиллаштириш йўлида аниқ мақсад ва пухта ўйланган вазифалар асосида мустақил равишда амалий ҳаракатларни ташкил этиши;

Индивидуал ривожланиш дастури (ИРД) – ҳар бир шахс ёки мутахассиснинг ўзида маълум сифат, (баҳолашнинг компетентлик модели БКМ), касбий компетентликни шакллантириш ва ривожлантириш эҳтиёжлари асосида ишлаб чиқилган шахсий-амалий характердаги дастурдир.

Ушбу дастурда касбий фаолиятни ташкил этиш учун зарур бўлган БКМ ҳамда касбий компетентлик сифатларини шакллантириш ва ривожлантириш муддатлари белгиланади.

Ҳар қандай мутахассис каби педагог ҳам ўзи учун шахсий-амалий характерга эга “Индивидуал ривожланиш дастури”ни ишлаб чиқа олиши, у асосида педагогик фаолиятни йўлга қўйиши зарур.

Педагог томонидан ишлаб чиқиладиган “Индивидуал ривожланиш дастури” қуйидаги таркибий элементлардан таркиб топади:

1. педагогик билимлар;
2. психологик билимлар;
3. мутахассислик билимлари;
4. дидактик малакалар;
5. тарбиявий ишларни ташкил этиш малакалари;
6. руҳиятнинг касбий аҳамиятга эга хусусиятлари ва шахсий сифатлар;
7. ўз-ўзини ривожлантириш мақсадлари;
8. ўз-ўзини ривожлантириш учун топшириқлар.

Шундай қилиб, бозор муносабатлари шароитида меҳнат бозорида юзага келадиган кучли рақобатга бардошли бўлиш эҳтиёжи ҳар бир мутахассисни ўзида касбий компетентлик ва унга хос сифатларни таркиб топтиришга ундайди. Луғавий жиҳатдан “қобилият”, мазмунан эса “фаолиятда назарий билимлардан самарали фойдаланиш, юқори даражадаги касбий малака, маҳорат ва иқтидорни намоён эта олиш” маъносини англатувчи компетентлик негизида ижтимоий, махсус (психологик, методик, информатсион, креатив, инновацион ҳамда коммуникатив), шахсий, технологик ва экстремал компетентлик каби сифатлар акс этади. Касбий компетенцияга эга бўлиш учун педагог ўз-ўзини изчил ривожлантириб боришга эътиборни қаратиши зарур. Ўз-ўзини ривожлантиришда педагогга “Индивидуал ривожланиш дастури” қўл

келади. Зеро, ушбу дастурда педагогда мавжуд бўлган компетентлик сифатлари ва ривожлантириш зарур бўлган сифатида ифодалаш мумкин. Бу борада компетентлик билан креативлик уйғунлашган бўлса ижодий имкониятлар янада юксак бўлади.

Бугунги “Педагогик креативлик” тушунчаларининг моҳиятига тўхталар эканмиз, унинг ҳар бир хусусиятларига тўхталамиз. Замонавий педагогикада “креатив педагогика” тушунчаси қўлланила бошлаганига ҳали у қадар кўп вақт бўлмади. Бирок, ўқитиш жараёнига инновацион ҳамда ижодкорлик ёндашувларини қарор топтиришга бўлган эҳтиёж “Креатив педагогика”нинг педагогик туркум фанлар орасида мустақил предмет сифатида шаклланишини таъминлади. Ушбу предмет асосларини педагогика тарихи, умумий ва касбий педагогика ҳамда психология, хусусий фанларни ўқитиш методикаси, таълим технологияси ва касбий этика каби фанларнинг методологик ғоялари ташкил этади. “Креатив педагогика” фанининг умумий асослари мутахассис, шу жумладан, бўлажак мутахассисларнинг касбий камол топишлари учун зарур шарт- шароитни яратишга хизмат қилади.

Шахснинг мутахассис сифатида касбий камол топиши, ривожланиши ўз моҳиятига кўра жараён тарзда намоён бўлади. Касбий етуқлик инсон онтогенезининг муҳим даврлари касбий камол топиш, ривожланиш ғояларининг қарор топиши (14-17 ёш)дан бошланиб, касбий фаолиятнинг яқунланиши (55-60 ёш)гача бўлган жараёнда кечади. Ижодкор шахснинг шаклланиши ва ривожланиши унинг ички ва ташқи олами ўзгаришининг ўзаро мос келиши, ижтимоий-иқтисодий шарт-шароитлар ҳамда инсон онтогенези – туғилишидан бошлаб то умрининг охирига қадар узлуксизлик, ворисийликни тақозо этадиган фаолият мазмунига боғлиқ.

Касбий-ижодий фаолият кўникмаларининг ўзлаштирилиши нафақат амалий кўникма ва малакаларнинг интеграцияси, мутахассис сифатида фаолиятни самарали ташкил этиш усул ва воситаларини ишлаб чиқишни эмас, шу билан бирга касбий ижодкорлик методологиясидан хабардор бўлиш, ижодий тафаккурни ривожлантириш ва креатив характерга эга шахсий сифатларининг етарли даражада ўзлаштирилиши талаб этади.

Ижодкор шахснинг шаклланишини шахснинг ўзаро мос тарзда бажарилган ижодий фаолият ва ижодий маҳсулотларни яратиш борасидаги ривожланиши сифатида белгилаш мумкин. Ушбу жараённинг суръати ва қамрови биологик ва ижтимоий омиллар, шахснинг фаоллиги ва креатив сифатлари, шунингдек, мавжуд шарт-шароит, ҳаётий муҳим ва касбий шартланган ҳодисаларга боғлиқ. Замонавий шароитда педагогнинг креативлик сифатларига эга бўлиши тақозо этади.

Таълим тизимини бошқариш органлари ҳар йили таълим муассасаларида

юқори самарадорликка эришишга эътибор қаратади. Ана шу мақсадда ўқув дастурини ишлаб чиқилади, янги ўқув дарсликлари яратилади. Бу эса ҳам талабалар, ҳам ўқитувчиларни касбий ўсишларига ёрдам беради. Олиб бориладиган амалий ҳаракатлар талабаларда ютуқларга эришиш, олға интилишга бўлган эҳтиёжни муайян аражада юзага келтиради, уларнинг ўқув-билиш қобилиятларини бир қадар ривожлантиришга ёрдам беради.

Кўплаб талабаларнинг таълим олишга нисбатан қизиқиши йўқолган. Бунинг натижасида ўқитувчилар ҳам аввалгидек завқу шавқ билан касбий фаолиятни ташкил этишни ўйлашмаяпти. Таълим тизимини бошқарувчи органлар таълим олишга нисбатан хоҳиш-истаги бўлмаган талабалар, бу каби таълим олувчиларни ўқитишни истамаётган ўқитувчилар фаолиятини ўзгартириш борасида янгидан-янги чора-тадбирлар белгиланса-да, аҳвол ўзгаришсиз қолмоқда.

Бунинг сабаби нимада? Балки дарсларнинг аввалдан ўйлаб, режалаштирилиб қўйилиши талабалар учун қизиқ бўлмаётгандир, ўқув машғулотларининг аввалдан режалаштирилишидан воз кечиш, талабаларда танқидий, креатив тафаккурни шакллантириш ва ривожлантириш, уларни ижодий фикрлаш, янги ғояларни ўйлаб топишга мажбур қилиш таълим олишга бўлган муносабатни ўзгартириш, уларни ютуқларга эришишга рағбатлантиришда асосий омил бўлар. Ўқув машғулотларида етишмаётган омил – **креативлик** саналади.

Шахсда креативлик сифатларини ривожлантириш жараёнининг умумий моҳиятини тўлақонли англаш учун дастлаб “креативлик” тушунчасининг маънони тушуниб олиш талаб этилади. Кен Робинсоннинг фикрига кўра, “креативлик – ўз қийматига эга оригинал ғоялар мажмуи” саналади. Кўплаб тадқиқотларда интеллект ва креативлик ўртасидаги алоқадорлик хусусида турлича қарашлар мавжуд. Бир гуруҳ тадқиқотчилар улар ўртасида ҳеч қандай боғлиқлик йўқ эканлигини уқтирсалар, иккинчи гуруҳ вакиллари креативлик ва интеллект даражаси бир-бирига боғлиқ эканлигини таъкидлайдилар.

“Креативлик” тушунчаси ўзида маданий хилма-хилликни акс эттиради. Ғарб кишилари учун креативлик, умуман олганда, янгилик саналади. Улар креативлик негизида ноанъанавийлик, қизиқувчанлик, тасаввур, ҳазил-мутойиба туйғуси ва эркинлик мавжуд бўлишига эътиборни қаратадилар. Бу борада ҳар томонлама фикрлаш муҳим аҳамиятга эгадир.

Ҳар томонлама фикрлаш талабалардан ўқув топшириғи, масаласи ва вазифаларини бажаришда кўплаб ғояларга таянишни талаб этади. Бундан фарқли равишда **бир томонлама фикрлаш** эса биргина тўғри ғояга асосланишни ифодалайди. Мушоҳада юритишда масала юзасидан бир ва

кўп томонлама фикрлашдан бирини инкор этиб бўлмайди. Бинобарин, бир ва ҳар томонлама фикрлаш креативликни шакллантиришда бирдек аҳамият касб этади.

Шахсининг креативлиги унинг тафаккурида, мулоқотида, ҳис-туйғулариди, муайян фаолият турларида намоён бўлади. Креативлик шахсни яхлит ҳолда ёки унинг муайян хусусиятларини тавсифлайди. Креативлик иқтидорнинг муҳим омили сифатида ҳам акс этади. Қолаверса, креативлик зеҳни ўткирликни белгилаб беради, “талабалар эътиборини таълим жараёнига фаол жалб этишни таъминлайди.

Хорижий мамлакатларда барча соҳаларнинг мутахассислари каби ўқитувчилар ҳам ўзларида креативлик сифатлари мавжудлиги ва унинг даражасини аниқлаб боради. Бунинг учун улар Э.П.Торренс томонидан 1987 йилда асосланган ва шахсининг креатив тафаккурга эгаллигини аниқловчи тестдан ўтади. Мазкур тест шахс креативлиги ва унинг даражасини ижодий фаолиятни ташкил этишдаги фаоллик, тезкор фикрлаш, ўзига хос (оригинал)лик ва такомиллашганлик каби мезонлар бўйича баҳолаш имкониятини яратади. Талаба томонидан тавсия этилган саволларга бериладиган жавоблар айнан мана шу тўртта мезонни қанотлантириши лозим¹

Э.П.Торренс фикрича, “креативлик”² тушунчаси негизида қуйидаги ёритилади: - муаммони ёки илмий фаразларни илгари суриш;

- фаразни текшириш ва ўзгартириш; - қарор натижаларини шакллантириш асосида муаммони аниқлаш; - муаммо ечимини топишда билим ва амалий ҳаракатларнинг ўзаро қарама-қаршилигига нисбатан таъсирчанлик

Креатив фикрлаш ҳар бир ижтимоий соҳада яққол акс этиши мумкин. Ўқитувчининг ижодкорлиги эса у томонидан ташкил этилаётган касбий фаолиятни ташкил этишга ижодий (креатив) ёндашувида акс этади. Сўнгги йилларда ушбу ҳолат креативлик тушунчаси билан ифодаланмоқда.

Хулоса қилиб шунини айтиш мумкинки, айти пайтда барча педагог ўз касбий педагогик кампететлик фаолиятини ривожлантириш билан бирга креативлик сифатларини ўзида мужасамлаштириш орқали янги имкониятларни қўлга киритилади. Шундай экан, бугун ҳар бир педагогик замон талаблари асосида ўз устида ишлар экан янги креатив ёндашиш уларнинг асосий мақсади бўлиши лозим.

¹ Торренс Э.П., Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности. – СПб.: Питер, 2009. – с.

² Э.П.Торренс. Drapeau Patti. Sparking student creativity (practical ways to promote innovative thinking and.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида»ги Қонуни. " Халқ сўзи" 2020 йил 24-сентябрь
2. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. –Т.:Ўзбекистон, 2021. -278 б.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ёшлар – келажагимиз» давлат дастури тўғрисида 2018 йил 27 июндаги Фармони. // Халқ сўзи 2018 йил 28 июнь .
4. Каримов И.А. Юксак маънавият–енгилмас куч. –Т., Маънавият, 2008, -176 б.
5. Авлоний, Абдулла. Туркий гулистон ёхуд ахлоқ.– Т.:Ўқитувчи, 1992.-160 б.
6. Торренс Э.П., Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности. – СПб.: Питер, 2009. – с.
7. Ишмухамедов Р. Ж. Таълимда инновацион технологиялар. – Т.: Истедод, 2008й.
8. Неъматов Б.С. Бошланғич синф ўқитувчиларнинг ереатив салоҳиятини такомиллаштириш технологияси. Ургенч. “Маъмун” академияси ахборотномаси. №24, 2022 й. 468-471-бетлар.
9. Неъматов Б.С. Креатив ёндашувлар асосида ўқувчи-ёшларни маънавий-ахлоқий муносабатларни шакллантириш технологияси. “Узлуксиз таълим” илмий услубий журнал. -Т.:2020 й.№9, 49-52-бет.
10. Сайидахмедов Н.С. Янги педагогик технологиялар. – Т.: Молия, 2003й.
11. Худойкулов Х.Ж., Холов О.Ч. Тарбиявий ишлар методикаси. - 132 Термиз., 2020. - 225 б.
12. Худойкулов Х.Ж., Бобокулова Д.М. Педагогика. Дарслик.-Т.:Иновация-Зиё. 2021 й.
13. Худойкулов Х.Ж. Замонавий педагогик технология таълим самарадорлигининг асосидир. – Т.: Навруз. 2012 й.
14. Худойкулов Х.Ж. Аллаёрова С.Н. Олий таълимда модулли ўқитиш ва инновацион технологиялардан фойдаланиш. –Т.: “MUMTOZ SOZ” 2019 й.
15. Юсуф Хос Ҳожиб. Қутадғу билиг.-Т.: Юлдузча, 1990.- 250 б.

Электрон таълим ресурслари.

1. www.tdpu.uz, 2. www.pedagog.uz, 3. www.edu.uz 4. www.ziye.edu.uz,
5. www.gov.uz, 6. www.ziynet.uz 7. www.istedod.uz www.press-service.uz
- ;
8. www.gov.uz; www.infocom.uz; 9. www.press-uz; infowww.ziyonet.uz;